

Tulûat Tarihimizden

PİŞEKÂR KÜÇÜK İSMAİL EFENDİ'NİN HATIRATI

KEMAL KÂMİL AKTAŞ

Hazırlayan
Oğuzhan Murat Öztürk

☒ ☐ ☑ / otukennesriyat

YAYIN NU: 2332
KÜLTÜR SERİSİ: 1217

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-952-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Hüseyin Özdemir

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Kemal Kâmil Aktaş: 1889 yılında İstanbul Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Babası Harbiye Nezareti Celilesi Veznedarı Yüzbaşı Kâmil Bey'dir. Babasını erken yaşta kaybeden Kemal Kamil Bey sadrazamın ricası vesilesiyle Eczacı Rüştîyesi'ne kaydolmuştur. Bu ömür boyu sürecek mesleğinin de başlangıcını teşkil edecektir. Cihan Harbi sırasında Çanakkale ve Galiçya cephelerinde sağlık ekiplerinde görev alan Aktaş, 1917'de yurda dönmüş hemen akabinde ise Filistin'de görev almıştır. Savaş sonrasında askerlik vazifesinden istifa eden Kemal Kâmil Bey, Gavrur Mümin örgütünde casusluk faaliyetlerinde bulunmuştur. Emine Talat Hanım'la 1920 yılında evlenen Kemal Kâmil Bey'in bu evlilikten 2 çocuğu olmuştur. İzmir'e yerleşen ve buranın önde gelen eczanelerinden birini kuran Aktaş'ın, *Yedigün, Perde ve Sahne, Anadolu, Yeni Asır, Fikirler* gibi yayın organlarında yazıları yayımlanmaktaydı. İzmir'in sevilen simalarından biri olarak temayüz eden Kemal Kâmil Aktaş 29 Ocak 1949 tarihinde enfarktüstten vefat etmiştir. Yazarın hayatı ve eserleri Mehmet Karayaman tarafından kaleme alınan *Eczacı Kemal Kamil Aktaş ve Hilal Eczanesi*¹ adlı çalışmada incelenmiştir.

Oğuzhan Murat Öztürk: Aslen Trabzonlu olan Öztürk, 16.02.1979 tarihinde Gümüşhane'de dünyaya geldi. Erzurum Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden mezun oldu. *Ayarsız, Söğüt, Millî Mecmua, İST, Hece* (Biyografi Sayısı) gibi dergilerde yazıları neşredilen Oğuzhan Murat Öztürk, Historia Yayınları, Tün Kitap gibi yayınevlerinden sonra Ötüken Neşriyat'ta editör olarak çalışmaya başladı. Osman Cemal Kaygılı'nın Sami Karayel'in *En Meşhur Türk Pehlivanları* ve Aliço'nun *Son Güreşleri* ve Mahmut Soydan'ın *Ankaralının Defteri* adlı eserlerini yayına hazırladı. İlk kitabı *Deniz Kızı Eftalya* Ötüken Neşriyat'ın "Hayatıhakikiye Tefrikaları" serisinden çıktı.

¹ Buradaki biyografi bu çalışmadan özetlenerek çıkarılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Pişekâr Küçük İsmail'in Hatıralarına Başlarken.....	9
Küçük İsmail Efendi ve Geleneksel Türk Tiyatrosuna Bakış	19
Pişekâr Küçük İsmail Efendi Kimdir?.....	57
Tulûat Tarihimizden Pişekâr Küçük İsmail Efendi'nin Hatıratı.....	81
Kaynakça	257
Dizin	265

Pişekâr Küçük İsmail'in Hatıralarına Başlarken...

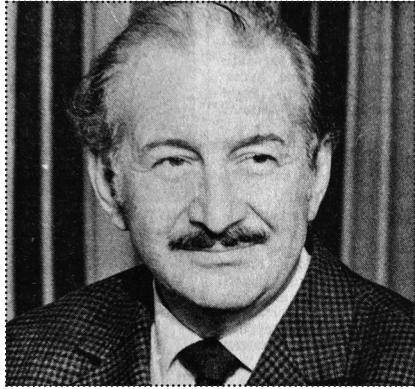
Malumdur, güneşin en seyredilesi vakti gurup vaktidir. Bu tabiat kanunu gelenekli sanatlarımız için de caridir. Orta oyunu ve tulûat tiyatrosunun en maharetli sanatkârları bu son devre rastlar. Geleneksel sanatımız 1800'lerin ikinci yarısından itibaren Avrupa'dan gelen tiyatro ve opera karşısında mevzi kaybetmiş ancak Türk sanatkârları bu noktada fevkalade yaratıcı "tulûat" çözümü ile geleneksel sanatımızı bir müddet daha ayakta tutmaya çalışmıştır. Tulûat tiyatrosu hem asırlar öncesinden tevarüs ettiğimiz yaratıcı ruhun modern tiyatroya bir cevabı hem de bu iki geleneğin bir sentezidir. Bu sentezde Avrupa mahsulü vodvillerin ana unsurları korunmuş ancak ona yeni bir mahiyet kazandırılmıştır. Buna göre geleneksel kavuklu tiptememiz modern sahnede Komik olarak boy göstermiş, kalbine tulû eden yani zihninde o an doğan esprilerle seyirciyi güldürmeye devam etmiştir. Ne var ki tulûat formülünün verdiği bu nefes, geleneksel sanatımıza yeterli gelmemiş, bir müddet sonra sinemanın yaygınlaşması ve tiyatrodaki Batılılaşma rüzgârının şiddetlenmesi, geleneksel sanatlarımızı geri plana itmiştir.

Tam bu devrede karşımıza çıkan Küçük İsmail Efendi; zekâsı, Türkçeye hâkimiyeti, sanatındaki tecrübesi ve nüktedanlığı ile pişekârlıkta eşine az rastlanır bir mevkiye yükselmiştir. Bilindiği üzere pişekâr geleneksel sanatımızın ayrılmaz bir unsurudur. Takdir edilir ki bir komik ne kadar maharetli olursa olsun, onun esprilerine zemin hazırlayacak, verdiği açmazlarla esprilere "çanak tutacak" bir kimse yoksa sanatını layıkı veçhile icra edemez. Pişekâr tam da

bu noktada âmiyane tabirle topu göğsünde yumuşatmalı, espriyi marifetiyle karşılamalı ve partnerine yeni bir espri- nin yolunu açmalıdır. İşte, İsmail Efendi'nin sanattaki marifeti de buradadır.

Birazdan hatıralarını okuyacağınız Pişekâr Küçük İsmail Efendi sanatının şahikasına erişmiş üstün bir sanatkâr olarak yalnız başarılı bir icracı olmakla kalmamıştır. O, geleneksel tiyatromuza tulûat tiyatrosu adıyla son bir nefes sunanlar arasındadır. 1877-1878 yıllarında Komik Hamdi, ilk tulûat oyunlarından birini sergilerken jön premiyede Pişekâr Küçük İsmail Efendi vardır. Bu nefes tiyatromuzu yeni Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar taşımıştır. Nitekim Pişekâr İsmail Efendi'nin 1931 senesindeki vefatı sırasında tulûatçılık için ölüm çanları çoktan çalmaya başlamış, 1934'te tiyatro denetiminin Matbuat Umum Müdürlüğü- nün uhdesine verilmesi, denetimin hazır piyesler üzerinden yapılması mecburiyeti tulûata vurulan son darbe olmuştur.

Tulûat devrinin kapanması ile bir devrin en maharetli sanatkârları aktör mecmualarının sayfalarına gizlenmiş, onlardan geriye seyircilerin gök kubbeyi çınlatan kahkahaları kalmıştır. Haldun Tanner'in kaleme aldığı *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı* oyununda yer

Haldun Tanner

alan meşhur Tovmas Fasulyacıyan tiradı hafızalara kazınmış, tiyatroyla şu ya da bu vesile ile ilgilenen herkesçe ezberlenmiş bir tirattır. Orada Fasulyacıyan, o tatlı İstanbul Ermenisi şivesiyle şöyle seslenir bize:

KÜÇÜK İSMAİL EFENDİ VE GELENEKSEL TÜRK TİYATROSUNA BAKIŞ

Geleneksel Türk tiyatrosu denilince akla gelen orta oyunu, bilindiği gibi sahnesiz bir meydan oyunudur. Daha sonraları aynı disiplinle tiyatro sahnesine taşınmış, bazı açılardan başkalaşmış ve klasik tiyatroya yakınlaşmış şekline tulûat tiyatrosu denilmiştir. Daha sonra neşredilecek *Türk Temaşası* adlı eseriyle meddahtan karagöze temaşa sanatlarımızı inceleyecek olan Selim Nüzhet Gerçek, *İleri* gazetesindeki yazısında tulûat tiyatrosunu şu sözlerle anlatmıştı:

Tulûat tiyatroculuğu bizde orta oyunu ile terbiye görmüş oyuncuların orta oyunu ile tiyatro arasında icat etmiş oldukları¹ bir tarzdan ibarettir.²

¹ Selim Nüzhet Gerçek, “Tiyatro-Sinema”, *İleri*, (Aktaran Hasan Çelik) 1 Mayıs 1338-3 Ramazan 1340, Nu: 1526, s. 3.

² Gerçek, başka bir yazısında bu yazıda yazdıklarından sarfınazar eder gibi görünüp “Geçen gün yine burada hikâye etmiş olduğum gibi Güllü Agop’un tiyatro imtiyazı benimdir, diye mevcut diğer komedi kumpanyasını icra-yı sanattan menettirmek teşebbüsü üzerine onlar da suflörü kaldırmaya mecbur olmuşlar ve tulûat kumpanyaları meydana gelmiş, demek ki tulûat zaruretin ilcaatıyla husule gelmiştir. Yoksa öyle zannolunduğu gibi orta oyunu ile terbiye görmüş oyuncuların orta oyunu ile tiyatro arasında icat etmiş oldukları bir tarz değilmiş. Yalnız bundan ilham almış,” demekle birlikte “Tulûatta görülen ‘Efendi’ bir pişekârdan ‘uşak’ da bir kavukludan başka bir şey değildir. Onun adat-ı milliliği bu sebepledir,” sözleriyle tulûatı yine orta oyununa bağlar.

Selim Nüzhet Gerçek, “Tiyatro-Sinema”, *İleri*, (Aktaran Hasan Çelik) 8 Mayıs 1338-10 Ramazan 1340, Nu: 1533, s. 3.

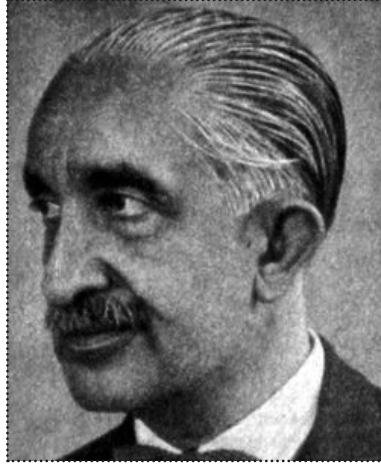
Her ne kadar Gerçek bu görüşlerinden bir hafta sonra vazgeçse de bu söylediklerinde çok da haksız değildi. Söylediği Pişekar Küçük İsmail Efendi'nin anlattıklarıyla da uyumluydu. Osman Cemal Kaygılı da *Muhit* dergisindeki “Orta Oyunu Ne İdi?” başlıklı yazısında “bizdeki tulûat ve tulûatçılığın anası karikadim orta oyunudur,”³ demişti. Tulûat tiyatrosunu melez bir tiyatro olarak değerlendiren Pertev Naili Boratav'sa tulûat tiyatrosu ve orta oyunu bağlantısı ve iki tiyatro biçimiyle alakalı yorumunu *Yurt ve Dünya* dergisinde şu şekilde okuyucularıyla paylaşmıştı:

Halbuki, Türk tulûat tiyatrosunun hem tiyatro tarihinde hem de folklor tetkiklerinde yeri olmak gerekir. Tulûat, ne denirse densin, tiyatrodur. Bize Avrupa'dan gelmiştir; şüphesiz bize Avrup'dan metinli, rejisörlü, plânlı tiyatro geldi, fakat Avrupa halk sanatları içinde de tulûat tiyatrosu vardır; İtalyanların *Teatro del Arte*'leri ve bütün panayır tiyatroları gibi... Bizim Tanzimat sonrası artistlerimiz, tiyatronun Avrupa'daki bu “halk işi” tarafını sezdiler; öte yandan, Türk halk temasının “orta oyunu” dediğimiz kolunun tulûat tiyatrosu ile temasa gelmemesine, karşılıklı tesirlerin kendini göstermemesine imkân yoktu. Türk tulûat tiyatrosunun orta oyunu ve onunla yakınlık gösteren, cansız temaşa sanatlarının (kukla ve Karagöz gibi) Avrupa tiyatrosu ile -hususiyile bunun komedi çeşidiyle- aşılması neticesinde, son belirli karakterini aldığı inkâr edilemez. Naşid'in ve Kel Hasan'ın hem tulûat aktörü hem de orta oyuncusu olması, bir tesadüf eseri değildir, bu oyunlarını birbirine olan yakınlıklarını ve birbirine olan tesirlerini gösteren bir vakıa olarak görülmek gerektir.⁴

³ Osman Cemal Kaygılı, “Orta Oyunu Ne İdi?”, *Muhit*, Mart 1929, S. 5., s. 353.

⁴ Pertev Naili Boratav, “Tulûat Tiyatrosu”, *Yurt ve Dünya*, Haziran 1943, S. 30, s. 197.

Tulûat tiyatrosu sanıldığı gibi sahneye çıkmanın serbest çağrışımla aklına geleni söylediği gelişigüzel ve doğaçlama oynanan bir tiyatro türü değildir. Belli bir disipline tâbi olmasının yanı sıra zaman zaman mutat dışına çıkılarak türün ismine uygun tulûat yapıldığı da vâkidir. Fakat sanıldığının aksine oyunun tamamı bu şekilde değildir. Zaten dönem şartları düşünüldüğünde böyle bir şey mümkün de değildir.

Türk Temaşası adlı eseriyle Geleneksel Türk Tiyatrosu'nu tanıtmaya çalışan Selim Nüzhet

Güllü Agop'un tekeline aşmak için suflörsüz tiyatro icra etmeleri sanki bütün oyunun irticalen gerçekleştiği şeklinde yorumlanmıştır. Üzerlerinde istibdat kılıcı sallanırken denetimsiz ve sadece oyuncuların hayal gücüne dayanan bir tiyatro oluşumu imkân dâhilinde değildi. Bırakınız tiyatroyu Meddah İsmet Efendi'nin kahvehanelerde anlattığı hikâyeler bile sansüre takılmış, Selim Nüzhet Gerçek'in *Türk Temaşası* adlı eserinden öğrendiğimize göre Meddah İsmet Efendi'nin dinleyicilerine anlattığı 65 hikâyesinden yalnızca 33 tanesine müsaade alınabilmişti.⁵ Bu yönüyle tuluatın bugün kullanıldığı manadan yani içe doğan şeyin söylenmesinden ziyade "suflörsüz" tiyatro manasında kullanılması akla daha yatkındır.

⁵ Selim Nüzhet Gerçek, *Türk Temaşası, Meddah, Karagöz, Orta Oyunu ve Temaşa Sanatı Üzerine Toplu Yazılar*, Haz. Oğuzhan Murat Öztürk, Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2021, s. 42.

Tulûat Tarihimizden

PIŞEKÂR KÜÇÜK İSMAİL EFENDİ'NİN HATIRATI

Eski Bir Hatıra

Küçük İsmail'le Komik Hamdi Anahtarla Kilit Gibiydiler

Yalan söylemeyeyim bundan on üç veya on dört sene evvelidi... İzmir'de mutat 9 Eylül merasiminin programını hazırlamak üzere Kızılay merkezinde bir toplantı olmuştu. Bu toplantıda bilhassa 9 Eylül günü Sanatlar Mektebi'nde açılacak sergi etrafında görüşmeler yapılıyordu.

Bugünkü İzmir Enternasyonal Fuarı'nın âdetâ ilk temel taşını teşkil eden bu sergiye o zaman bir neşe vermek, orijinal bir zevk katmak için çareler düşünülüyordu. İşte bu çarelerin araştırmaları sırasında -şimdi pek hatırlamadığım bir zatın teklifi ile- İstanbul'dan, o zaman pek revaçta olan mehterhane müzikasıyla bir orta oyunu takımı getirilmesi kararlaşımtı.

Bu karar, tertip heyetince tatbik edildi. Mehter heyeti geldi. Orta oyunu kumpanyası da onu takip etti. Sergi açıldığı zaman bu iki büyük numaranın ikisi de hazır ve mevcut idiler.

Burada mehterden bahsedecek değilim. Osmanlı tarihinde yer almış ve nice yeniçerilerin, nice sipahilerin zaman zaman yüreklerini oynatmış, hoplatmış kâh er meydana savaşa ve kâh hovardalık âleminde cümbüşe tempo tutmuş bu iki taraflı müzikanın yanı başında yer alan orta oyunundan bahsedeceğim.

İzmir'e gelen bu oyun takımının başında bu oyunun mucidi değilse bile ibdâkârı¹ bir şahsiyeti olan meşhur Pişekâr Küçük İsmail Efendi vardı.

¹ Kurucusu.

Yedigün mecmuasında Kavuklu Hamdi ve Pişekâr Küçük İsmail çizimi

Yetmiş yaşını çoktan aşmış olan ve maceraları, tiyatro tarihine hizmetleri yaşadığı senelerin ay ve haftalarını dolduracak kadar zengin olan bu sanatkâr ihtiyar; bastonuna dayana dayana İzmir'in davetine icabet etmeyi bir şeref vazifesi bilmişti.

O sene orta oyununu görmeye giden, koşan halk içinde oyundan ziyade temaşa ve tulûat tarihimizin bu canlı ve can verici şahsiyetini yakından görmek, tanımak isteyenler daha büyük bir ekseriyeti teşkil ediyorlardı.

Küçük İsmail ve Kavuklu Hamdi...² Bu iki isim birbirini tamamlayan değil fakat karşılaştıkları zaman yarattıkları

² **Kavuklu Hamdi (1841-1911):** Geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli isimlerinden birisi olarak kabul edilen Kavuklu Hamdi 1841 yılında İstanbul'da doğdu. Kitabın anlatıcısı olan Küçük İsmail'in de en uzun süreli sahneyi paylaştığı isimlerden biridir. Selim Nüzhet, geleneksel Türk tiyatrosunu anlattığı *Türk Temaşası* adlı eserinde Hamdi için "Bizde tulûatın bânisi Hamdi merhumdur," ifadesini kullanmıştır. İbrahim Alaaddin Gövsa da Hamdi için şunları yazmıştır:

"Tahsil görmemiş, sanatı pratik olarak öğrenmişti; düzgün konuşan,

DİZİN

Semboller

93 Harbi 59, 115

A

Abdi (Abdürrezzak) Efendi
13, 27, 46, 50, 53, 57,
64, 65, 68, 69, 70, 71,
76, 88, 98, 129, 130,
131, 134, 139, 141,
154, 155, 157, 158,
164, 174, 176, 177,
186, 187, 191, 194,
195, 197, 203, 205,
254, 255
Abdülaziz Bey 105
Abraham Paşa 126
Adana 189
Adnan Giz 23, 95, 183
Âgâh Efendi 57, 59, 135,
157, 168, 176, 192,
194, 206, 250
Agavni 116, 124
Ahmed Midhat Efendi 100,
123, 128
Ahmed Necip 100, 108, 149,
170, 181
Ahmed Rasim 31, 62, 63, 65,

135, 162, 188
Ahmed Vefik Paşa 22, 100,
149, 151, 152, 179
Ahmet Fehim 26, 27, 43, 59,
61, 100, 150, 180, 181,
188
Ahmet Hamdi Tanpınar 33
Âkil Muhtar 52
Aksaray 104, 116, 118, 122,
176, 185, 187
Akşam 24, 54
Alfred de Musset 33
Ali Süha Delilbaşı 132, 151
Alpay Kabacalı 172
Amerika 150, 180
Amerikan Tiyatrosu 121
Amiral Bing 180
Anadolu 71, 134
Apik 120
Arabacılar Hamı 192
Aranik 108, 116, 117, 124
Arap Cemal 207
Arap Mümtaz 207
Arap Ömer 207
Arap Ziver 143
Arif'in Kıraathanesi 45, 123
Arşak Çobanyan 180
Asım Baba 11, 39, 46, 53, 69,
98, 133, 134, 135, 170,

181, 206, 250
 Aşod Madatyan 127, 147,
 179, 180
 Atpazarı 172
 Attar Şükrü 57
 Avram 120
 Avrupa Tiyatrosu 154
 Ayarsız 16

B

Bağdat seferi 97
 Bağlarbaşı 178
 Bahri Beyat 14
 Bahri Paşa (Adana Valisi) 189
 Bakırköyü 191
 Balıkpazarı 43, 138
 Balkan Harbi 123
 Balmumcular 35, 181
 Baltazaryan 141
 Bayzar Hanım 108, 141, 142,
 147, 192, 194
 Bedros Atamyan 108
 Bedros Mağakyan 122, 127,
 150
 Bellavista Tiyatrosu 136
 Benden Sonra Tufan Olmasın 88,
 100, 116, 180
 Berrak Hanım 182
 Bertolt Brecht 13
 Beşiktaş 155
 Beşiktaş İşkelesi 155
 Beşiktaşlı Sofi 139
 Beyazıt 100, 126, 197
 Beyazıt Camisi 198
 Beykoz 95
 Beyoğlu 125, 126, 136, 167

Beyrut 189, 191
 Bıçakçı Petri 137
 Binbaşı Hurşid Bey 192
Bir Millet Uyanıyor 161
Bir Zamanlar Kadıköy 23, 183
 Bizikmi Rıza 103
 Bulgaristan 177, 180
 Burhanettin Tepsi 129
 Burhan Felek 73
 Bursa 61, 149, 150, 153, 177,
 179
Bursalı Leylâ 88
 Büyük Âli Paşa 59
 Büyük Amelya 120, 121
 Büyük İsmail 39, 58, 59, 64,
 100, 108, 109, 116,
 117, 141, 149, 179,
 180, 183, 192, 194,
 207
 Büyük Kahve 45

C

Cambazbaşı Eşref Bey 178,
 179
*Canavar İninde Bir Kadının On
 Günlük Hayatı* 69
 Cemaleddin Server Revnakoğ-
 lu 37, 42, 101
 Cerrah Salih 207
 Cevdet Kudret 118
 Ceyhanlı Çoban 35
 Charlie Chaplin 67
 Cihangirli Hasan 143
 Cihan Harbi 59
 Cüce Yusuf 206

Ç

- Çaldıran seferi 97
 Çamlıca 53
 Çanakkale 59
 Çapa 95
 Çarşıkapı 100, 126
 Çerkez Özdenleri 100
 Çeşmemeydanlı Minas Mustafa
 58, 90, 207
 Çırpıcı Çayırı 95
 Çiçekçi Şakir 133, 207
 Çiçekçi Şâkir 57
 Çifte Sağırlar 35
 Çingene Kosti 120
 Çingene Said 206
 Çolak İbrahim 203
 Çubuklu 198, 199

D

- Dalgıç Takfor 57
 Dalila 35, 45
 Darülaceze 121, 168
 Darülbeydi'den Şehir Tiyatrosuna
 35
 Darüşşafaka 162
 Deli Ahmet 206
 Demirci Ethem 203
 Deniz Kızı Eftalya 55
 Deveci Şükrü 207
 Devekuşu Kabare 13
 Dikburun Virjini 187
 Dikran Kalemciyan 119
 Dikran Matosyan 181
 Dilaver Paşa 134
 Direklerarası 25, 123, 187,
 192

- Divan-ı Harp 171
 Divanyolu 45
 Diyojen 33
 Döşemeci İsmail 57, 207

E

- Ebüzziya Tevfik 148
 Ecel-i Kaza 115, 148
 Edirne 115, 122, 147, 166,
 180
 Edirnekapısı 177, 179
 Eğlencehane-i Osmanî Kum-
 panyası 192
 Ekmekçi Kadın 35, 181
 Enfiyeci 35
 Enver Efendi 182
 Ercüment Ekrem Talu 42
 Erdem Belig Zaman 56, 158
 Ergun Hiçyılmaz 117, 120,
 121
 Erol Günaydın 14
 Esad Mahmut Karakurt 29
 Ester Hanım 137
 Eylül 28
 Eyüp 154, 155, 167, 197

F

- Fahri Gülünç 38, 39, 203
 Fatih 52, 57
 Fatih Dalgı 56
 Ferah Tiyatrosu 185
 Ferhad'la Şirin 69
 Ferhan Şensoy 13, 158
 Feyzi Paşa 162
 Fındıksuyu 53, 134

Fikirler 47, 99, 103, 112, 114,
164

Frenk Siret Bey 38, 137

G

Gabriel 207

Galata 119, 124, 125, 136,
137, 139, 140, 154,
176

Garbis 207

Gavroşname 107, 113, 119,
142, 190

Gedikpaşa 100, 118, 119,
126, 149

Gedikpaşa Tiyatrosu 16, 58,
72, 100, 107, 108, 109,
110, 111, 115, 116,
120, 122, 124, 126,
128, 140, 147, 153,
176, 177

Gemici Kantosu 120, 147

Girit 134

Giroflé-Girofla 76

Göksu Mesiresi 53, 98, 122,
205

Göztepe 182

Gülaççı Mehmet 58

Güllü Agop (Agop Vartovyan)
19, 58, 65, 100, 101,
109, 124, 125, 129,
136, 150, 179

H

Hadika 115, 118

Hafız Mehmed Ali 38

Hafta 172

Hagop Ayvaz 180

Haldun Taner 10, 11, 12, 13

Halep 189, 191

Halide Edip Adıvar 129

Hamamcı Süleyman 57, 65

Hamit Zübeyir Koşay 47, 51,
61, 93, 94, 98, 99, 106,
109, 114, 164, 197

Handehane-i Osmani Kum-
panyası 120, 132, 136,
188

Harutyun Aleksanyan 107,
108, 149, 174, 181

Haseki Camisi 205

Hasis Zengin 115, 118

Hattat Hakkı 38

Hattat Rasim Efendi 134

Hayal 115, 118

Hayalci Hacı Yorgi 71, 129,
207

Hayalhâne-i Osmânî Kumpan-
yası 118, 168

Hayalî Küçük Ali 42, 137

Hayalî Memduh 207

Hayali Şefik 89

Haydutlar 35

Hazım Körmükçü 77, 110

Hikari Egawa 21

Hikmet Feridun Es 17, 24,
87, 135

Hilal Sineması 176

Hobyar Mahallesi 205

- Hokkabaz Şükrü Bey 179 187, 188, 190, 191,
 Holas 61, 108, 147, 152, 153, 192
 179, 183 *İstanbul Ansiklopedisi* 54, 86,
 Hovhannes Apelyan 108 88, 95, 107, 134, 141,
 H  nk  rimam   98 185
 Hüseyin K  zım 35 *İ skilli Memo* 118
 İzmir 47, 55, 83, 84, 86, 87,
 147, 164
 İzmir Enternasyonal Fuarı 83
- I**
- II. Meşrutiyet 88, 122, 178,
 196, 198
-  **
-  brahim Alaaddin Gövsa 84
 kdam 52
 ki Ahbap  avu lar 148
 ki Bedbaht Lostıracı 69, 188
 leri 19
  mam Hakkı 36, 50, 53, 70,
 110, 120, 186, 187,
 189, 203
  manın  smail 207
  smail Dümbüllü 14, 24, 38,
 39, 52, 70, 77, 103,
 111, 117, 134, 158,
 187, 204
  smail Hakkı Baltacıoğlu 44,
 46
  stanbul 25, 55, 57, 61, 83,
 84, 88, 89, 95, 97, 98,
 100, 107, 108, 119,
 124, 125, 127, 128,
 134, 135, 139, 143,
 149, 150, 154, 172,
 177, 178, 179, 180,
- J**
- Jak Varley, 181
Jore 73
- K**
- Kaba Adam* 195
 Kadıköylü Hamamcı Ayşe
 135
 Kadıköyü 45, 98, 154, 155,
 183, 193, 194, 195,
 205
 K  hyanın Ba ı 179
 Kalamış 193
Kamelyalı Kadın 150
 Kâmil A  a 57, 58, 98, 99,
 100, 101, 102, 104,
 105, 122, 130, 133,
 203
 Kanbur Mehmet 58, 134,
 135, 192, 203
 Kantarcı Kadri Bey 201, 207
 Kanun  Oseb 139
 Karadeniz 180
 Karagöz 13, 20, 45, 58, 60,

- 62, 63, 114, 119, 123,
156, 158, 159, 186,
203, 228
- Karmen* 190
- Kâtip Salih 45, 58, 114, 123,
135, 207
- Kavasın Bağı 57, 98, 99, 101,
122
- Kavuklu Ali 38, 45, 54, 65,
75, 77, 86, 87, 102,
197, 198, 201, 204
- Kavuklu Hamdi Efendi 53,
59, 70, 71, 74, 85, 87,
88, 90, 98, 99, 106,
115, 116, 118, 129,
131, 133, 134, 139,
149, 154, 155, 157,
158, 175, 176, 179,
182, 191, 192, 193,
194, 195, 197, 199,
203, 205, 209, 218
- Kayın 73
- Keçeci Hakkı 57
- Kehal'in Bağı 71
- Kel Hamid 108, 141, 149
- Kel Hasan 13, 20, 24, 25, 27,
28, 29, 30, 31, 36, 39,
42, 43, 46, 48, 49, 50,
51, 52, 76, 88, 90, 96,
98, 99, 120, 134, 141,
147, 153, 155, 157,
158, 159, 160, 162,
164, 166, 168, 170,
171, 172, 173, 174,
175, 177, 179, 180,
185, 186, 187, 189,
191, 192, 193, 196,
203, 204
- Kemal Baba 39, 53, 89, 103
- Kemal Kâmil Aktaş 16, 47,
48, 55, 58, 99, 107,
109, 118, 123, 135,
162, 207
- Kemal Tözem 35
- Kemanî Ağa 139
- Kemanî Memduh 247
- Kemanî Yorgi 146, 187
- Kıral Eğleniyor* 35
- Kırmızı Değirmen Cinayeti* 173
- Kızıltoprak 155, 162
- Klejorenla* 73
- Koca Reşid Paşa 149
- Komik Ahmed 38
- Komik Saffet 207
- Komik Şevki 11, 25, 28, 39,
42, 88, 98, 104, 120,
141, 153, 179, 185,
187, 192
- Kör Cevad 179
- Kör Civan 139
- Kör İmam 46
- Kör İzzet 207
- Kör Mehmed 46, 57, 58, 98,
99, 100, 105, 106, 122,
130, 133, 203
- Köse Kâhya* 190
- Köylü Kibarı* 22
- Krikor Çobanyan 150, 180,
183
- Kristofor Mikaelyan 172
- Kuledibi 136, 137
- Kulekapısı 119
- Kumbarahane Hastanesi 156
- Kumkapı 126

- Kunduracı Sarafim 57
 Kurbağalıdere 97
 Kuşdili Çayırı 95, 97, 193
 Kuşdili Tiyatrosu 183
 Kuşlu Tiyatrosu 121
 Küçük Amelya 120, 121, 140,
 153, 157, 158, 194
 Küçük Çamlıca 53
 Küçük Eleni 120, 147, 179,
 194
 Küçük Hüseyin 71, 153
 Küçük Mümtaz 207
 Küçük Nuri 100, 108, 141,
 149, 179, 180, 183
 Küçük Virjini 145, 146, 147,
 157, 192, 194
 Külâhçı Mehmed 57, 207
- L**
- Labiche 27
 Latife 115
 Leblebici Horhor 73, 190
 Letafet Apartmanı 185
 Libâde 88
 Lutsika 113, 190
- M**
- Madam Anko 73
 Mama Mesiresi 53, 69, 88,
 154, 182, 183, 205,
 250
 Mamolian Kumpanyası 180
 Manoel 141
 Mardiros Minakyan 25, 28,
 29, 43, 73, 107, 127,
 128, 141, 150, 176,
 179, 180, 181, 185,
 190, 191
 Mari Ferha 11, 192
 Mari Nıvart 150
 Maskot 71, 72, 190
 Mecnuneler Tabibi 181
 Meddah Aşkî 89, 135, 136,
 170, 207, 246
 Meddah İsmet 21, 45, 135,
 201, 207, 247
 Meddah Sururî 89, 123, 207
 Mehmet Efendi (Hastalar
 Ağası) 156
 Mehmet Rauf 28
 Memul 32
 Mendakkadukka 35
 Merdivenköyü 134, 182
 Metin Akpınar 13, 14
 Metin And 53, 61, 63, 101,
 115, 118, 124, 125,
 126, 128, 148
 Mısır 100, 177, 179
 Mısır Çarşısı 203
 Midyeci Kapril 58
 Minyon Virjini 158
 Miskyağcı Hakkı 57, 98, 99,
 102, 103, 105
 Molière 22, 27, 31, 115, 118,
 127, 152
 Muhallebici Mehmet Ali 57
 Muharrem Varol 129, 132
 Muharrir, Şair, Edib 31
 Muhit 19, 63
 Muhsin Ertuğrul 12, 24, 45,
 88, 89, 100, 116, 127,

134, 147, 185
 Musikalî İhsan 207
 Musikalî Rıza 207
 Mustafa B. Bozkurt 31, 56
 Mücellit Rasim 207
 Münir Özkul 158
 Münir Süleyman Çapanoğlu
 86, 130
 Mürekkepçi Ahmet 207
 Mütenevvia Revnak Kumpan-
 yası 178

N

Namık Kemal 32
 Naşit Özcan 20, 38, 39, 46,
 52, 70, 72, 85, 88, 89,
 111, 134, 154, 155,
 157, 158, 160, 180,
 194, 195, 204, 206,
 207
 Naum Tiyatrosu 127
 Nazif Sururi 172
 Necdet Rüştü Efe 137
 Nejat Uygur 14
Nekre'ye Hile 48
 Nesim Ovadya İzrail 56, 179,
 190
 Nişantaşı 191
 Nurnisa Tuğrul 148
 Nurullah Tilgen 53, 105

O

O Kadın 35
 Oseb Sıvacıyan 159

Osman Cemal Kaygılı 19, 63
 Osmanlı'da Eğlence 32, 115
 Osmanlı Dram Kumpanyası
 45, 115, 119, 122, 127,
 176, 181, 183
*Osmanlı'nın Son Döneminde
 İstanbul'da Tiyatro ve
 Çevresi* 21
 Osmanlı Opera Kumpanyası
 76
 Osmanlı Tiyatrosu 100, 115,
 126

Ö

Ödüllü 51
 Özdemir Nutku 35, 129
 Özgü Çilli 32, 115

P

Pabuç Kantosu 120
 Paçavracı İsmail 108, 116,
 207
 Pandomima Tiyatrosu 120,
 139, 140, 147, 192
 Pandovil Kumpanyası 119
 Paris 100, 149, 157
 Peder Mustafa 207
Pembe Kız 190
Perde ve Sahne 47, 53, 55, 57,
 88, 99, 102, 103, 104,
 112, 114, 116, 118,
 131, 133, 155, 162,
 165
 Pertev Naili Boratav 20

Peruz Terzakyan 140, 188,
192

Peyami Safa 26, 66, 68

Pinti Hamid 115, 118

Pirinççi Gazinosu 60, 119,
121, 137

Postacı Ali 207

Poyraz   avuş 206

Puzant 153, 157, 179, 183,
192, 194

R

Radyo 35

Rafael 120, 141

Rasim   ztekin 158

Razzakızade Tarçın Bey (Orta
oyunu karakteri) 106,
214

Refet 163, 194

Refik Ahmet Sevengil 22,
100, 115, 118, 148

Ressam Muazzez 38, 54, 85

Reşad Ekrem Ko  u 137, 138,
141, 263

Revan Seferi 97

Rıdv  n Paşa 127

Roza 139

Rumeli 71

Rupen Binemeciy  n 107, 108

Rüya 51

Rüyada Taa    uk 157

S

Sabah 52

Sadrazam   li Paşa 124

Sahnemizin Değerleri 180

Sakallı Gelin 194, 195, 196

Saraç Hüseyin 207

Sariyer 205

Sarma  ıkl   Rıza 98, 103

Sdepan Ek  şiy  n 127, 147

Sefer Mehmet 89, 169, 184,
202, 207

Sefiller 35

Seksen Günde Devri  lem 188

Selanik 28, 134

Selim N  zh  t Gerçek 19, 21,
65, 84, 86, 89, 119,
126

Sepetçi Ali Rıza 39, 45, 57,
64, 88, 103, 104, 133,
135, 167, 203, 207

Serçe Mehmet 207

Serdar Soydan 138

Sermet Muhtar Alus 62, 68,
95, 98, 104, 117, 120,
121, 129, 135, 138,
141, 157, 162, 163,
177, 182, 185, 192,
194, 213

Serovpe Benliyan 76, 180

Sersem Kocanın Kurnaz Karısı
10

Shakespeare 29, 127

Simone Mari 181

S. Nahit Bilga 29, 30, 65

Son Posta 86

S           me 98

Sultan Abd  l  ziz 98, 121,
123, 136, 137

Sultanahmet 53

Sultan II. Abdülhamid Han
25, 98, 100, 121, 126,

128, 129, 137, 171,
172, 173, 186, 194,
195, 204, 255
Sultan IV. Murad 97
Suret Perdesi 31
Suzan - İmber 35
Süleymaniye Camisi 201
Süpürge Fıkra Oyun Kumpan-
yası 101

Ş

Şahende Hanım 110
Şahin Ağa 57
Şair Ömer 207
Şair Serkis 139
Şamram (kantocu) 117, 146,
188
Şark Tiyatrosu 148, 150, 168,
185
Şehir Tiyatrosu 38
Şehreminli Cevdet 207
Şehreminli Frenk Mustafa 98,
102, 206
Şehzadebaşı 146, 154, 168,
169, 176, 177, 179,
185, 186
Şehzadebaşı Camisi 129
Şehzade Camisi 205
Şekerci Sokağı 116, 122
Şemsettin Bey (Kızıltoprak
Polis Komiseri) 155
Şerbetçi Emin 207
Şevket Çoruh 158
Şevki Şakrak 77
Şevkiye May 192
Şeyh Fehmi 207

Şinasi Akbatu 95
Şişman Ahmed 182
Şişman İbrahim 206

T

Tabak Mustafa 57
Tahsin Yıldırım 55
Taner Ay 55
Tanımadığımız Meşhurlar 17
Tarsus 189, 191
Tasvir-i Efkar 32
Telgraf Halil 207
Tenbih Horlama 35
Teodor Kasap 32, 118
Tercüman-ı Hakikat 52
Tereza 141, 150, 158
Terlikçi Ahmet 57
Terlikçi Rıza 57, 98, 102,
103, 116
Terzi Salih 89, 90, 158, 246
Tesbihçi Arab Ahmet 57,
133, 207
Tesbihçi Rıza 207
Tesbihçi Sadık 57, 206
Tevfik İnce 14, 15, 103
Théodore Baudouin d'Aubig-
ny 148
Tırhalalı İsmail 207
Timurlenk 107
Tiyatro 115
Tomas Terziyan 148
Tophane 124, 154
Tosun Efendi 53, 65, 135,
206
Tovmas Fasulyacıyan 10, 11,
60, 61, 100, 107, 119,

127, 147, 151, 153,
177
Trabzon 61, 126, 178, 190,
191
Turşucu Cemal 135
Turşucu Mustafa 57, 206
Türkan Poyraz 148
Türk Temaşası 17, 21, 65, 119
Türk Yurdu 47, 53, 114, 151,
164

U

Usturacı İbrahim 57
Usturacı Mustafa 207
Uzun Hasan 143

Ü

Üç Kişiye Bir Yatak 35
Ülkü 44
Üsküdar 45, 124, 125, 126,
155, 178, 192, 220,
239
Üsküp 134
Üsküplü Hanı 99, 100, 108,
122

V

Vahan Şahinyan 180, 183
Vakıt 198
Vatan yahut Silistre 32
Vezneciler 185
Victor Hugo 35, 36
Viktor Haçikyan 103

X

XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi
34

Y

Yağcı İzzet 57
Yahudi Osep 206
Yahudi Sara 139
Yarım Saat Ödünç 35
Yavuz Sultan Selim 97
Yedigün 55, 65, 182
Yelesen 73
Yemenici Rıza 57
Yeni Asır 16, 48, 107, 135
Yenibahçe 71, 179, 191
Yenibahçe Çayırı 94, 95, 97,
98
Yeni Sabah 52
Yervant Papazyan 181
Yervant Tolayan 107, 108,
113, 119, 137, 142,
153, 158, 179, 180,
190
Yıldız Camisi 172
Yıldız Sarayı 171
Yıldız Suikastı 172
Yoğurtçu Çayırı 117, 193,
194
Yorgancı Sadık 143
Yunanistan 134
Yurt ve Dünya 20
Yusuf Efendi (Hayalcibaşı)
58, 114, 123, 178, 207
Yuzo Nagata 21

Z

- Zabel Hekimyan 108, 113,
150
Zeki Alasya 13, 14
Zenne Cevdet 39, 40, 66, 77,
102, 170, 207, 208
Zenne Necdet 102, 103
Zenne Said 38, 102, 201
Zenne Tevfik 102, 135, 234,
243
Zenne Zihni 135, 234, 243
Zincirlikuyu 52
Ziya Şakir 172
Zok-Zok Biraderler 185
Zoraki Tabib 35
Zor Nikâh 35, 115, 152